

názory & vzdělávání

Životní prostředí a udržitelný rozvoj

Lucie Tungul

Policy Paper č. 8/2018

Shrnutí:

- Přímé a nepřímé dopady globálního oteplování ukazují, že musíme opět zintenzivnit snahy o ekologické vnímání našeho prostředí a klást důraz na vitalitu udržitelného rozvoje, který je základem našeho přežití.
- Udržitelný rozvoj spojuje ekonomické, sociální a ekologické faktory, které společně vytváří odpovědný přístup k naší současnosti a budoucnosti.

Situace

Největší vliv na současnou podobu české politiky životního prostředí měl vstup do EU v roce 2004, ale tak další mezinárodní závazky a dohody. Státní politika životního prostředí ČR 2012-2020 definuje čtyři priority: ochrana a udržitelné využívání zdrojů (včetně zajištění ochrany vod a zlepšování jejich stavu, předcházení vzniku odpadů a odpadová ekonomika, a ochrana půdy); ochrana klimatu a zlepšení kvality ovzduší (snižování emisí, obnovitelné zdroje energie); ochrana přírody a krajiny (zachování přírodních a krajinných hodnot, lepší kvalita prostředí v sídlech); bezpeční prostředí (předcházení rizik, ochrana před rizikovými situacemi způsobenými antropogenními a přírodními hrozbami). Střednědobé vyhodnocení Státní politiky životního prostředí České republiky 2012 – 2020 zjistilo závažné nedostatky ve všech těchto oblastech. Celá politika dlouhodobě strádá kvůli několika vzájemně propojeným problémům: silná byrokracie, roztříštěnost, relativně malá koordinace s ostatními sektory, konflikt zájmů, převažující extenzivní přístup, nekonzistentnost a podfinancovanost. Správné nastavení české politiky životního prostředí vyžaduje silnější napojení na ostatní sektorové politiky jako je energetika, průmysl, zemědělství, doprava, ale i zahraniční politika

Analýza – sektorová interdependance

Energetika se spolu s dopravou a průmyslem řadí v Česku mezi největší znečišťovatele. Udržitelná energie je v Česku

Výzvu pro tradiční energetiku, ale naději na pozitivní vývoj v budoucnosti představují nové technologie a nové přístupy, jejichž význam bude pomalu stoupat.

problémovou oblastí, protože více než 50 % dodávek energie pochází z tepelných elektráren (viz. obr. 1) a spotřeba energie stále stoupá. Česko má

robustní průmyslovou strukturu, ale český průmysl tvrdí, že hlavní zdroje emisí prachových částic, které často překračují povolené limity a představují vážné zdravotní riziko, jsou domácí lokální topeniště a doprava. Výzvu pro tradiční energetiku, ale naději na pozitivní vývoj v budoucnosti představují nové technologie a nové přístupy, jejichž význam bude pomalu stoupat. Jedná se nejen o obnovitelné zdroje, ale i chytré sítě a decentralizaci, které spolu s poptávkou po ekologických řešeních podporuje EU a zároveň roste po nich stoupá poptávka na trhu a stoupají požadavky spotřebitelů.

názory & vzdělávání

Další důležitou oblastí je ekologické zemědělství, které nabízí nejen bezpečnější potraviny, ale také se lépe stará o přírodu a krajinu. Efektivní zemědělství schopné čelit výzvám klimatických změn musí aplikovat procesy a přístupy, které budou mít symbiotický vztah k přírodě. Postsocialistické politiky nastolené po roce 1989 nevnímaly malá hospodářství a rodinné farmy jako dostatečně velkou prioritu, ačkoliv tyto typy hospodářství mají obecně

Malá hospodářství mají obecně lepší schopnost reagovat na potřebu sloučit zemědělské, environmentální, a sociální aspekty hospodaření.

lepší schopnost reagovat na potřebu sloučit zemědělské, environmentální, a sociální aspekty hospodaření, které by

zároveň chápaly, že se jedná o ekonomickou aktivitu, která by měla produkovat zisk. Českému přístupu chybí obecnější konceptualizace, která by zahrnovala všechny přístupy ke správě půdy, lesů a vod (Erber cit. v ASZ ČR 2018). Tím by se mohla zlepšit kvalita půdy a posílit biodiverzita. Adaptace a mitigace se musí stát klíčovými prioritami.

Zvláště palčivým problémem je sucho. Většina expertů se shoduje, že velké monokultury snižují schopnost půdy zadržovat vodu a toto rozhodnutí by mělo pomoci zadržet až 30 miliard kubických metrů vody ročně. S tím je spojené i rozhodnutí evropského výboru Sněmovny ČR, který doporučil vládě, aby v současném programovacím období EU zavedla redistributivní platbu neboli platbu na první hektary, která zvyšuje dotaci na prvních 30 ha zemědělské půdy. Monokultury, zejména smrkové, jsou problémem i pro české lesy. Spolu s velmi suchým počasím způsobila intenzivní výsadba smrků rozsáhlé napadení kůrovcem. První reakcí na tuto kalamitu byla výsadba více diverzifikovaných lesů s větším podílem listnatých stromů, ale sucho tuto snahu omezuje, protože sazenice v suché půdě nepřežijí. Investiční prioritou je tedy zadržování vody. Dalším negativním faktorem byly silné větry, které lesy poničily. Klimatická změna představuje pro české lesy velkou výzvu a vyžaduje změnu přístupů a velké investice do obnovy

Dalším sektorem, který má dnes velký negativní vliv na životní prostředí je doprava. Její celkový podíl na emisích v Česku stoupá, což způsobil pozitivní

Rychlejší rozvoj tohoto průmyslu také zpomaluje relativně vysoké staří českého vozového parku

vývoj v energetice a průmyslu. Absolutní množství emisí klesá díky novým technologiím a moderním procesům při

názory & vzdělávání

výrobě nových aut. Podíl osobní a hromadné dopravy by se měl změnit ve prospěch hromadné dopravy, včetně využití železnic, ekologických dopravních prostředků, investic do pěších a cyklistických stezek, a omezení hluku. Přestože je Evropa druhým největším trhem pro elektrická vozidla (EV), česká veřejnost o ně jeví jen malý zájem. Hybridní auta a EV jsou stále příliš drahá a mají pochybnou dojezdovou vzdálenost. Česko zatím neplánuje jejich prodej dotovat nebo nabízet daňové úlevy. Rychlejší rozvoj tohoto průmyslu také zpomaluje relativně vysoké staří českého vozového parku. Je potřeba klást větší důraz na spolehlivý, dobře organizovaný systém hromadné dopravy, která by byla uživatelsky přátelská a dostupná. Využití nízkoemisních nebo bezemisních typů hromadné dopravy by výrazně prospělo k lepšímu životnímu prostředí a nese sebou i značné sociální výhody.

Udržitelná mobilita je mnohem více než EV nebo autonomní auta. Zahrnuje i nové technologie a sdílenou ekonomiku jak ji definuje například koncept Mobilita jako služba (Mobility as a Service, MaaS), který má být ekologická a zároveň sloužit lidem. Kombinuje služby multimodální a udržitelné mobility

MaaS kombinuje služby multimodální a udržitelné mobility včetně integrovaného plánování cesty, jednorázové odbavení, sdílení dopravy, doplňující služby jako e-parking, digitální informační tabule, či racionalizovanou hromadnou dopravu.

včetně integrovaného plánování cesty, jednorázové odbavení, různé typy hromadné dopravy a sdílení dopravy a doplňující služby jako e-parking, digitální informační tabule (nabíjené solární energií), či racionalizovanou

hromadnou dopravu.

Různé nové přístupy k ekologickým výzvám řeší tzv. ekoinovace, které se zaměřují na širokou škálu oblastí, jako je zpracování odpadů, sucho, smog, záplavy, silné větry, doprava apod. (SFZP 2018). Mimo legislativní nástroje, národní a evropské programy ovlivňují environmentální politiku doplňková podpůrná opatření, která mají zvyšovat obecné povědomí, například ekologické značení, informační portály jako Česká informační agentura životního prostředí (CENIA), Portál informačního systému ochrany životního prostředí (ISOP), vodohospodářský portál VODA a mnoho dalších. Dále sem můžeme zahrnout internet věcí, osvětu, pořádání seminářů a přednášek, místní referenda, přizvání veřejnosti k diskusi nad novými návrhy, nástroji, projekty, technologiemi a přístupy, které jsou šetrné k životnímu prostředí

názory & vzdělávání

Závěry a doporučení:

- Navzdory řadě pozitivních změn přetrvává stále dost negativních trendů, se kterými se Česko musí vyrovnat, a to především v energetice, zemědělství a dopravě, tedy v oblastech, které mají největší dopad na globální oteplování.
- Česká politika životního prostředí by se měla stát lépe koordinovanou, měla by mít strukturovanější pokyny a cíle a poskytovat více informací a pobídek, které by urychlily změny. Měla by být politikou více proaktivní a odpovědnou
- Vláda by měla i lépe zapojit do celého procesu občany, protože veřejná poptávka a tlak veřejnosti se mohou stát jedním z nejsilnějších motorů změny.
- Odmítáme tvorbu hospodářských výnosů, které vznikají na úkor zdevastovaného životního prostředí, mnohdy zničeného nevratně. Jejich část musí být následně vynakládána na jeho ozdravení.

Literatura

- ASZ CR, 2018. Aleš Erber: Je reálné maloplošné a přírodě blízké hospodaření v naší zemědělské krajině? [online]. Dostupné na: <http://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/ekologicke-zemedelstvi/ales-erber-je-realne-maloplosne-a-prirode-blizke-hospodareni-v-nasi-zemedelske-krajine.html> (15. října 2018).
- Havel, P., 2018. 30 hektarů a dost. Obří zemědělské lány monokultur, které ničí půdu a vysouší krajinu, skončí. [online]. Dostupné na: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/90499/30-hektaru-a-dost-obri-zemedelske-lany-monokultur-ktere-nici-pudu-a-vysousi-krajinu-skonci.html> (15. října 2018).
- IHNed.cz, 2018. Jak vnímáte rozvoj elektromobility v České republice? [online]. Dostupné na: <https://archiv.ihned.cz/c1-66171750-jak-vnimate-rozvoj-elektromobility-v-ceske-republice> (15. října 2018).
- SFZP, 2018. NP ŽP Ekoinovace: 100 mil. Kč pro „chytré“ projekty, v pilotním běhu uspěly např. lokální smart grid nebo moderní veřejné osvětlení. [online]. Dostupné na: http://www.smartcityvpraxi.cz/zajimave_projekty_180.php (15. října 2018).

názory & vzdělávání

O autorce: Lucie Tungul vystudovala mezinárodní vztahy na Miami University v Ohiu a politologii a evropská studia na Univerzitě Palackého v Olomouci. Deset let působila na Fatih University v Istanbulu. Zaměřuje se na evropskou integraci, zejména europeizaci, demokratizaci, rozhodovací procesy, migraci a otázku evropské identity. V současné době je vedoucí výzkumu think tanku TOPAZ a působí jako odborná asistentka na Katedře politologie a společenských věd Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Editorka publikační řady: Mgr. Lucie Tungul, M.A., PhD.
Ke stažení dostupné na <http://www.top-az.eu/ke-stazeni/>

TOPAZ na sebe nebere žádnou odpovědnost za fakta či názory vyjádřené v této publikaci ani za jakékoliv další využití informací v ní obsažených. Plná odpovědnost leží na autorovi publikace.